

ПРОБЛЕМЫ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

До 25-річчя створення Північно-Східного Наукового Центру Транспортної академії України: історія та сучасність

Транспорт України є однією з найважливіших галузей суспільного виробництва. Його ефективне функціонування – це необхідна умова стабілізації, піднесення та структурних перетворень економіки, розвитку зовнішньоекономічної діяльності, підвищення життєвого рівня населення, забезпечення національної безпеки країни. Новий самостійний період розвитку галузі транспорту і транспортного будівництва почався після проголошення державної незалежності України у 1991 році та обрання нею політики ринкової економіки. Було дано свободу ініціативи, і для вибору перспектив, що сприяють розвитку транспорту і транспортного будівництва України, задля формування та участі у виконанні програм науково-технічного прогресу і створення та вдосконалення наукоємних технологій в цій галузі, а також для вирішення проблем охорони навколишнього середовища на транспорті у травні 1992 року в нашій столиці – м. Києві було створено Всеукраїнську громадську організацію «Транспортна академія України».

У рамках Транспортної академії України (ТАУ) 19 травня 1992 року під час установчої конференції на базі Харківського національного автомобільно-дорожнього університету (на той час – Харківського автомобільно-дорожнього інституту (ХАДІ)) було ініційовано створення Північно-Східного Наукового Центру (ПСНЦ). Перед схваленням установчих документів та обрання керівних органів виступив із доповіддю щодо цілей та завдань Центру ректор Харківського автомобільно-дорожнього інституту професор Туренко Анатолій Миколайович. Він зазначив, що Центр створюється з метою об'єднання інтелектуального потенціалу науковців, наукових підприємств і організацій в галузі транспорту і транспортного будівництва в північно-східному регіоні України, задля аналізу стану, тенденцій розвитку та впровадження фундаментальних, пошукових, прикладних та дослідно-конструкторських розробок, спрямованих на комплексне вирішення актуальних проблем галузі у регіоні.

Цю ініціативу одностайно підтримали 78 делегатів конференції, які ухвалили статут та обрали до першого складу виконавчого органу – Президії Центру – таких осіб: Туренка А.М. – ректора Харківського автомобільно-дорожнього інституту (керівник), Соболева Ю.В. – ректора Харківського інституту інженерів залізничного транспорту (сьогодні – Український державний університет залізничного транспорту), Ребйонко І.М. – ректора Сумського фізико-технічного інституту, Захарова В.М. – генерального директора Виробничого об'єднання «АвтоКрАЗ» (м. Кременчук), Говорущенка М.Я. (заступник керівника) – професора ХАДІ, Гаврилова Е.В. (заступник керівника) – проректора з наукової роботи ХАДІ та Варфоломєєва В.М. (вчений секретар) – доцента ХАДІ. Також був обраний склад Ревізійної комісії: доцент Решетніков Є.Б., доцент Клименко В.І. та старший викладач Волошина Н.А.

У той же час було ухвалено рішення звернутися до Президента Транспортної академії України, на той час – Канарчука В.С., із пропозицією затвердити керівником Північно-Східного Наукового Центру ТАУ обраного на конференції ректора ХАДІ Анатолія Миколайовича Туренка.

У відповідь 26 червня 1992 року Президія Транспортної академії України ухвалила рішення щодо створення у Харкові Північно-Східного Наукового Центру ТАУ, до якого увійшли регіональні відділення Харківської, Полтавської та Сумської областей, та затвердила обрання віце-президентом та керівником Центру академіка Туренка Анатолія Миколайовича.

Увесь цей час Анатолій Миколайович був і залишається незмінним керівником, творцем та натхненником Центру. Свідченням його непохитного авторитету є той факт, що його кандидатура підтримувалася на кожних перевиборах керівника ПСНЦ ТАУ.

Заступником керівника Північно-Східного Наукового Центру ТАУ з 2004 року і до сьогодні є проректор з наукової роботи ХНАДУ, д.т.н., професор, академік ТАУ Богомолів Віктор Олександрович.

Процес створення Північно-Східного Наукового Центру ТАУ як самостійної громадської організації завершився офіційною реєстрацією його Статуту Управлінням юстиції Харківської обласної державної адміністрації 26 лютого 1993 року.

Вищим органом Центру за Статутом є загальні збори його членів, які збираються не рідше одного разу на рік. Саме на зборах шляхом відкритого голосування здійснювався прийом до організації. Членами Центру з моменту заснування могли бути як трудові колективи установ, так і відомі вчені й талановиті інженери. Одними з першим у червні 1993 року до ПСНЦ ТАУ увійшли трудові колективи Кіровоградського обласного управління з будівництва, ремонту і експлуатації автомобільних доріг та заводу «Центроліт» (м. Суми). Головним обов'язком усіх членів Північно-Східного Наукового Центру ТАУ було і залишається до сьогодні сприяння всебічному розвитку транспортної техніки та будівництва і збагачення їх новими науковими дослідженнями, впровадження в широку практику результатів наукових досліджень, з метою найшвидшого економічного і соціального розвитку суспільства. Розуміючи, що ефективність наукової діяльності визначається не тільки матеріальними та організаційними факторами, але й трудовою мотивацією вчених, їх прагненням до професійного зростання та наукової самореалізації, Центр постійно рекомендує Транспортній академії України своїх членів для обрання їх дійсними членами (академіками), членами-кореспондентами, академічними радниками та до присвоєння почесних звань. На сьогодні ПСНЦ ТАУ продовжує володіти значним науковим потенціалом і станом на кінець 2016 року нараховує 53 академіки ТАУ та 49 членів-кореспондентів. До того ж в Центрі плідно працюють дванадцять провідних наукових шкіл, для порівняння – станом на 2006 рік їх було лише сім.

Північно-Східний Науковий Центр ТАУ постійно плідно працює над проблемою удосконалення і розвитку автомобільно-дорожнього комплексу України, він є єдиним у регіоні науковим центром, який може у своїх розробках з'єднати всі складові автомобільно-дорожнього комплексу: автомобільний транспорт, дорожнє господарство, екологію навколишнього середовища, транспортні мережі, експертизу технічного стану пасажирського та іншого рухомого складу. Для реалізації статутних завдань робота Центру ведеться у декількох напрямках: розробка державних цільових програм, участь у експертизі програм і проектів, міжнародна діяльність, інформаційне забезпечення наукової діяльності, патентна та виховна робота, участь у роботі конференцій, семінарів, виставок тощо.

Основним завданням центрів ТАУ є взаємодія з регіональними органами управління для наукового забезпечення розв'язання актуальних проблем соціально-економічного розвитку відповідних областей чи регіонів України шляхом залучення до цієї справи науковців і фахівців незалежно від їх відомчого підпорядкування. Науковці Центру систематично проводять роботу з підготовки й подачі інформаційно-аналітичних матеріалів та рекомендацій органам державної влади і місцевого самоврядування щодо розвитку транспортної та дорожньої інфраструктури. Результати цих досліджень знаходять застосування під час підготовки проектів нормативних та законодавчих актів. Так, вже на початку своєї діяльності члени ПСНЦ взяли активну участь у розробці Національної програми розвитку автомобілебудування України «Автомобілебудування-2000», до складу якої увійшла регіональна науково-технічна програма «Автотранспорт України», розробці регіональної науково-технічної програми

«Забезпечення безпеки дорожнього руху на 1994–2000 рр.», що була спрямована на поліпшення організації дорожнього руху. У рамках програм Української державної Корпорації з будівництва, ремонту і утримання шляхів були розроблені перші українські нормативні документи (ДСТУ) по нафтових бітумах та асфальтобетонних сумішах.

Починаючи з двохтисячних років, слід відзначити активну участь фахівців ПСНЦ ТАУ в розробці регіональних програм «Ресурс» та «Енергозбереження», спільно з Інститутом проблем машинобудування НАН України. Ці програми були спрямовані на оцінку реального технічного стану устаткування, розробку шляхів його екологічного удосконалення і продовження експлуатаційного ресурсу та впроваджувалися у життя під егідою Харківської обласної адміністрації. Також окремо слід відзначити роботу над розробкою концепції збереження і розвитку мостових споруд у місті Харкові до 2012 року та активну участь фахівців ПСНЦ ТАУ у розробці Обласної програми підвищення безпеки дорожнього руху в Харківській області.

У 2010 році один із засновників-організацій – член Північно-Східного Наукового Центру ТАУ УкрДАЗТ (колишній ХІПТ) – став головною організацією України з проблем рухомого складу, у тому числі тепловозів і дизель-поїздів, електропоїздів, дизельних силових установок, систем їх забезпечення, і саме тут під керівництвом академіка ТАУ Тартаковського Е.Д. було розроблено програму забезпечення тепловозних дизелів електронними регуляторами, створено методику моделювання залишкового ресурсу тепловозних дизелів типу Д49.

Останні п'ять років науковці ПСНЦ ТАУ працювали над розробкою Пропозицій до плану реалізації Стратегії розвитку Харківської області на 2015–2017 роки, у результаті якої для Харківської облдержадміністрації було підготовлено проект «Підвищення ефективності транспортної системи міста Харкова» і співробітники Центру взяли участь у розробці кластера міста Харків.

Отже, вчені ПСНЦ ТАУ постійно забезпечують науковий супровід рішень, прийнятих державними органами та органами місцевого самоврядування, з питань організації транспортного руху регіону, підвищення його безпеки та збереження і розвитку інфраструктури.

Керівництво ПСНЦ ТАУ завжди приділяло особливу увагу впровадженню в життя результатів науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Найбільш значущі результати науково-технічної діяльності Центру протягом останніх десяти років були досягнуті у:

- дослідженні теоретичних основ конвертування дизеля у двигун, що працює на природному газі;
- роботі з одержання й дослідження антикорозійних і ерозійностійких захисних покриттів. Ця робота виконувалася сумісно з Національним науковим центром «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України;
- роботі зі створення дифузійних багат шарових антифрикційних та корозійностійких покриттів для підшипників ковзання дизелів;
- розробці та дослідженні екологічно чистого автомобіля з гібридною силовою установкою;
- створенні спеціального георадару для дослідження дорожніх одягів, спільно з фахівцями Інституту радіоелектроніки та астрономії НАН України;
- дослідженні із вдосконалення робочого процесу малолітражного газового двигуна, створеного на базі MeM3-307. Роботи проводились сумісно з ППМаш НАН України;
- розробці комплексу заходів по ізоляції бетону від дії блукаючих струмів;
- дослідженні вібрації мостових споруд неконтактними методами;

– дослідженні групового складу бітумів, модифікованих полімерами різного складу, зміни хімічного складу під впливом високих температур (старіння) методами інфрачервоної спектроскопії;

– роботі з обстеження стану 35 мостів та 6 шляхопроводів тощо.

Крім того, фахівці ПСНЦ ТAU постійно і систематично виконують роботи з контролю за дотриманням технології й якості виконання робіт із поточного та капітального ремонту доріг регіону.

Міжнародне наукове і науково-технічне співробітництво ПСНЦ ТAU останнім часом постійно розширюється. Оновлюється договірна база, яка забезпечує двостороннє співробітництво Центру із зарубіжними й міжнародними установами та організаціями. Станом на сьогодні є чинними 49 довгострокових угод з установами і закладами близько 16 країн світу з тематикою співробітництва, спрямованою на розвиток національного транспортного машинобудування, підвищення ефективності експлуатації різних видів транспорту й доріг. Деякі з них: Білоруський державний університет транспорту; Технічний університет м. Варна, Болгарія; Компанія «IRD Engineering Srl.» м. Рим, Італія; Технічний університет м. Аль-Тафіла, Йорданія; Ризький технічний університет, Латвія; Вільнюський технічний університет ім. Гедимінаса, Литва; Лейбницький університет м. Ганновер, Німеччина; Технологічний університет економіки і культури в Лейпцигу, Німеччина; Краківський технологічний університет, Польща та інші. Практична реалізація результатів досліджень на зарубіжних ринках підтримується презентаціями досягнень вчених Центру на відповідних зарубіжних кворумах.

Прикладом активної співпраці є робота академіка, д.т.н. Золотарьова В.О. Він очолює кафедру технології дорожньо-будівельних матеріалів і хімії ХНАДУ та співпрацює із Всесвітньою дорожньою Асоціацією (Технічний Комітет ТС С 4/3 «Дорожні одяги»). Проф. Золотарьов В.О. є членом Технічного Комітету ТС С 4/3 «Дорожні одяги» від України, асоційованим членом Комітету з термінології Всесвітньої дорожньої Асоціації від України, асоційованим членом Технічного Комітету ТС 336 «Бітумні в'язучі» Європейського Комітету з нормалізації. У межах цієї співпраці з 2006 по 2010 рік науковцями кафедри було підготовлено та розміщено на сайті Асоціації «Англо-франко-український словник дорожніх термінів».

Престиж наукової праці великою мірою залежить від належної оцінки суспільством важливої ролі науки у житті держави, від того, наскільки знання і технології сприймаються у країні як джерело прогресу. Членами ПСНЦ ТAU ведеться постійна робота, спрямована на підвищення повноти й оперативності інформування громадськості про наукову діяльність Центру та підняття статусу наукових збірників, що видаються за участю Центру, а це п'ять наукових видань – чотири друкованих («Вісник Харківського національного автомобільно-дорожнього університету» ISSN 2219-5548, «Автомобільний транспорт» ISSN 2219-8342, «Економіка транспортного комплексу» ISSN 2225-2304, «Проблеми і перспективи розвитку підприємництва» ISSN 2226-8820) та одне електронне («Автомобіль і електроніка: сучасні технології» ISSN: 2226-9266) – входять до затвердженого ДАК Переліку наукових фахових видань України.

З моменту свого створення Північно-Східний Науковий Центр ТAU виступив організатором та співорганізатором близько 200 конференцій, семінарів, «круглих столів» та інших наукових заходів різного рівня, предметом обговорення на яких стали найбільш актуальні питання розвитку транспорту і транспортного будівництва.

Активно публікуються монографії провідних вчених ПСНЦ ТAU (опубліковано понад 200), а також збірники матеріалів традиційних наукових заходів. Кількість публікацій зростає з року в рік. Так, якщо у 1997 році їх було опубліковано 467, з них 32 статті у міжнародних виданнях, то 2007 року ця цифра зросла до 1846 публікацій, з

яких 66 – відповідно у міжнародних виданнях, а 2015 року ця цифра значно збільшилась – 2768 публікацій, з них 260 – за кордоном.

Отже, свій славний 25-річний ювілей Північно-Східний Науковий Центр Транспортної академії України відзначає активною діяльністю, демонстрацією високих здобутків, що підтверджує здатність вирішувати актуальні завдання сьогодення, та чітко сформульованими планами розвитку майбутніх досліджень і новими досягненнями. Він зберіг свій творчий потенціал та позиції провідного наукового центру, і у всі часи свого існування, безперечно, був і є важливою ланкою у науковій та практичній діяльності у галузі транспорту і транспортного будівництва нашого регіону.

Вчений секретар, доц., к.і.н. Прилуцька Л.А.